

LIETUVIŲ KALBA IR LITERATŪRA

Valstybinio brandos egzamino II dalies užduotis. Išplėstinis kursas
Pagrindinė sesija

2025 m. birželio 4 d.

Trukmė – 4 val. (240 min.)

NURODYMAI

1. Gavę užduoties sąsiuvinį ir atsakymų lapą, patikrinkite, ar juose nėra aiškiai matomo spausdinimo broko. Pastebėję praneškite egzamino vykdytojui.
2. **Atsakymų lape įrašykite savo identifikavimo kodą, grupę ir vietą (eilės numerį protokole) ir pasirašykite.**
3. Užduoties sąsiuvinyje jums pateiktos dvi grožinio teksto interpretavimo ir dvi probleminio klausimo pagal pateiktą grožinį tekstą svarstymo, remiantis kultūrine patirtimi, užduotys. Pasirinkite **vieną** užduotį ir sukurkite tekstą.
4. Užduoties sąsiuvinio viduryje yra juodraštis. Kad būtų patogiau atlikti užduotį, juodraštį galite išplėsti iš užduoties sąsiuvinio.
5. Per egzaminą galite rašyti juodai arba mėlynai rašančiu tušinuku, pieštuku, naudotis trintuku. Galite naudotis žodynais ir elektronine lietuvių kalbos ir literatūros chrestomatija.
6. Juodraštis nebus tikrinamas. Pasilikite pakankamai laiko tekstui perrašyti į atsakymų lapą, jeigu pirmiausia rašote juodraštyje. **Vertintojams bus pateikiamas tik atsakymų lapas!**
7. **Atsakymų lape** rašykite **tik juodai arba mėlynai** rašančiu tušinuku aiškiai ir įskaitomai. Koregavimo priemonėmis naudotis negalima. Jeigu suklydote, klaidą aiškiai ištaisykite (nubraukite, įrašykite, įterpkite ir pan.).
8. Atsakymų lape pažymėkite pasirinktos užduoties numerį ir nurodytoje vietoje užrašykite pavadinimą.
9. Parašykite ne mažiau kaip 450 žodžių apimties tekstą, kaip nurodyta Kalbų valstybinių brandos egzaminų užduočių apraše.
10. Parašę tekstą, suskaičiuokite žodžius ir parašėję nurodykite minimalaus žodžių skaičiaus (450 žodžių) ribą. Už trūkstamą teksto apimtį vertinant bus atimami taškai.
11. Saugokite atsakymų lapą (neįplėškite ir nesulamdykite). Sugadintuose lapuose atlikta užduotis nebus vertinama.
12. Užduotyje neturi būti užrašų ar kitokių ženklų, kurie leistų atpažinti darbo autorių (pavyzdžiui, vardo, pavardės, mokyklos ir pan.).
13. Prieš atiduodami atsakymų lapą, dar kartą patikrinkite: ar nepalikote klaidų, ar pažymėjote pasirinktos užduoties numerį.
14. Pasibaigus egzaminui, užduoties sąsiuvinį su juodraščiu galite pasiimti.

Linkime sėkmės!

GROŽINIO TEKSTO INTERPRETAVIMAS

1. Pateikite romano ištraukos interpretaciją. Vienas iš galimų interpretacijos aspektų – vaiko vaizduotės pasaulis.

Antanas Škėma

Balta drobulė*(Iš Antano Garšvos užrašų)*

Vėliau įsirėžė laukimas. Buvau aštuonerių metų. Mūsų namelis stovėjo miestelio pakrašty. Šalia gyveno pelkės. Kupstai ir kreivi berželiai; egllynas akiratyje; gailus pempių klyksmas; migla, kurios nepajėgė sutirpdyti ir vidurvasario saulė. Migla gulėjo virš liūnų ir varlių, pempių, žolių atvaizdai švytėjo kaip šimtamečiuose veidrodžiuose. Ir jei šitose pelkių akyse išvystum Pelenę, tai nebūtų stebuklas. Pelenė – padūmavusiais skarmalais, su kraitele rankoje, ieškančiu karalaičio žvilgsniu, raudonomis šlepetikėmis, kurias supurvino pelkės.

Mano tėvas buvo nusprendęs, kad jis sugeba tinkuoti sienas. Žinoma, netrukus grubus tinkas sudžiūvo, skilo, krito ant grindų geometrinėmis figūromis. Šitie netaisyklingi trikampiai, kvadratai, stačiakampiai buvo mano pamėgtieji žaislai; iš jų dėlioju pilies sienas savajai Pelenei. Tėvai užrakindavo mane tuščiam bute, juodu mokytojų vidurinėje mokykloje. Aš nėjau į mokyklą, ruošiausi namie. Tuo laiku buvau nusilpęs, man svaigo galva, ir manęs neleido vieno pasivaikščioti.

Laukimas ateidavo netrukus. Jis atsistodavo šalia. Kaip rūpestinga pamotė. Šalta, griežta, teisinga, nepermaldujama.

Štai čia yra kelias. Žvirgždėtas kelias vėjo neliečiamose pelkėse. Niekados vėjas nesujudina eglyno keterų. Mano sutrumpėjęs kūnas atsispindi liūnuose. Plaukai, užkritę ant pečių. Auksinė kaklo grandinė. Šalia eina Pelenė. Vėdu ją į nebaigtą pilį, kurią pastačiau iš grubaus tėvo tinko. Pelenės kraitelėje – vienintelė rožė. Kodėl? Rožės nežydi pelkėse. Ten, už eglyno, yra kitas pasaulis, kitas dangus. Kvepiąs, švelnus, migdąs. Ir jis aptvertas storomis sienomis, ant jų stovi šarvuoti sargybiniai ir laiko parengtas sviedimui ietis. Bet ietys nulinks, ir vartai prasivers, ir Pelenė įves mane į vidų. Ir tegul viduje ne per daug. Rusvas grindų dažas; plyšiai; ropojąs voras, labai išmintingas nebaigtos pilies savininkas. Jis žino, kodėl kvepia rožė, kodėl Pelenės eiseną verčia sargybinius nulenkti ietis ir pagarbiai atsiklaupiti.

Bet – – – šalia stovėjo laukimas. Staiga išvysdavau kambarį, kuriame žaidžiau. Sudėliotus pusračiu tinko gabalus. Žalią paveikslą sienoje; jį padovanojo tėvui jo mokiniai. Nukopijavęs atviruką, dailininkas blogai ištrynė skritulį aplink besileidžiančią saulę, sąžiningai nubraižytą su pieštuku Nr. 1. Mačiau stalo kojas, po viena buvo pakištas šakaliukas. Mačiau skylę sofoje ir besiveržiančias pjuvenas. Mačiau savo purvinus nagus. Krapščiau nosį. Norėjau verkti, juoktis. Jutau didelį tėvų laukimą, kurie negreit sugrįš.

Tada nutardavau kovoti. Nuvyti šalin laukimą. Išgąsdinti. Sunaikinti. Prajuokinti. Ir, atidaręs langą, girdėjau pempių klyksmą, ir įtraukdavau į plaučius grasią vėsumą.

Aš buvau indėnas. Narsus ir negailestingas. Mano rankos gniaužė kruvinus priešų skalpus. Laukimas turėjo išsliuogti pro atdarą langą.

Aš buvau riteris. Dviašmenis kalavijas prakirsdavo lubas, sutrupindavo elektros lemputę, išraižydavo sofą. Laukimas turėjo būti sukapotas į gabalus.

Aš buvau kanibalas. Šnypštė didžiuliai katilai, juose virė baltieji. Kambarys užė nuo ugnies ir dūmų. Laukimas turėjo sudegti ar užtrokšti.

Aš buvau cirko klounas. Verčiausi per galvą, lakštute krisdavau ant grindų. Kvatojau klaikiu balsu. Laukimas turėjo pralinksmėti.

Ir pagaliau išvargdavau. Vėl sėdėjau prie išspardytų tinko gabalų. Voras ir pilies sargybiniai pasislėpė grindų plyšiuose. Pelenė – – – jos nėra. Nėra kito pasaulio ir kito dangaus. Kvepiančio, švelnaus, migdančio. Laukimas tebestovėjo šalia. Rūpestinga pamotė. Uždarydavau langą. Nenorėjau klausytis pempių, nenorėjau kvėpuoti vėsoma. Vėl stebėjau stalo kojas, paveikslą, pjuvenas, žalią lempą, smulkiai debesuotą dangų. Ausyse zvimbė nepagaunama melodija. Gal jau tada gimė garsas, kuris virto žodžiu Zoori!

Laukiau tėvų širdžiai plakant. Palengva temo. Dangus ir daiktai pilkėjo. Nebesipriešinau laukimui. Sėdėjau ant grindų ir krapščiau nosį. Turbūt rėkčiau, pajutęs, kad laukimo nebėra. Garsai iš miestelio atsidauždavo lango stikluose. Ėkė manevrinis garvežys, dardėjo vežimo ratai, gaudė bažnyčios varpai. Plakė berniukiška širdis. Garsiau už rimstančio vakaro garsus.

Tėvai atsirasdavo netikėtai. Taip būna, kai labai lauki. Jie iš pradžių lyg ir nepastebėdavo manęs, susirūpinę savo paltais, atsineštais iš gatvės sakiniais, lempa, pietumis. Krito ant grindų batai, keičiami į šlepetes, skilo balanės, užgiedodavo krosnis, ir, kol visa aprimdavo, buvau vienišas. Visiškai vienišas, nes laukimas pasitraukė. Kur? Gal prasmuko pro duris ir nunėrė į pelkių dugną? Gal įsmuko į grindų plyšį? Gal susirangė apskritoje saulėje, kurią nutapė mokinys? Ir man buvo liūdna, kad netekau pamotės. Ir aš nesupratau šio prieštaravimo. Laukiau tėvų ir nusiminiau sulaukęs. Ir aš tylėdavau, kai tėvas, pastebėjęs išmėtytus tinko gabalus, barė mane, nes esu apsileidėlis, ir mano silpnumas tinginio, ir aš negerbiu tėvo darbo, ir mane reikia atiduoti kurpiui už mokinį, ir kad Dievas dažnai baudžia žmogų šitokiais vaikigaliais.

Pelenė su kraitele rankoje, o kraitelėje – rožė. Manęs laukė aritmetikos uždaviniai ir užsirūstinęs tėvas kitoje stalo pusėje. Kitas pasaulis? Purvina ir nejauki nuogybė. Zoori, kur melodija? Jos negirdžiu. Ar išgirsiu?

(Antanas Škėma, „Rinktiniai raštai“, I t., Vilnius: Vaga, 1994)

2. Pateikite eilėraščio interpretaciją. Vienas iš galimų interpretacijos aspektų – šių dienų *princai*.

Simonas Bernotas
Princas ant balto žirgo

Mūšis nepraraimėtas kol plazda vėliava
 Kol lydimi palaikymo šūksnių jojam link priešo
 Kol kvėpuoju
 Glotnūs šarvai glosniai sulaižytos šukuosenos
 Mobiliosios treniruočių programos
 Keto mityba¹ papjaunam pakeliui pasipainiojusį
 Elnią šerną valstietį
 Pjaunamės tarpusavy dėl statuso titulo aukso
 Po kaklu lengvučiai kryželiai
 Gilios žaizdos prie širdies skaudžiausios
 Ilgiausiai gyjančios
 Patys eikliausi eržilai kartais suklumpa
 Prašmatniausi ginklai nuvilia
 Bet vis vien esam pasiryžę kovot iki galo
*Dum spiro spero*²
 Don kichotai pasikinkę baltus arklius
 Svaipinantys³ sufotošopintas⁴ dulsinėjas

2023

(Simonas Bernotas, „Pasakų parkas“, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2023)

¹ Keto mityba – populiari šiuolaikinė dieta.

² Lotyniškas posakis *Kol kvėpuoju, tol viliosiu*.

³ Svaipinti – sulietuvintas angliško žodžio *swipe* variantas, kuris reiškia braukti pirštu per ekraną (pvz., išmaniajame telefone ar planšetėje), aktualus socialinių tinklų kontekste.

⁴ Fotošopinti – koreguoti tam tikra nuotraukų redagavimo programa.

**PROBLEMINIO KLAUSIMO PAGAL PATEIKTĄ GROŽINĮ TEKSTĄ SVARSTYMAS,
REMIANTIS KULTŪRINE PATIRTIMI**

1. Remdamiesi eilėraščiu ir kultūrine patirtimi, pasvarstykite klausimu „Ar praeitis gali būti nemirtinga?“

Kazys Bradūnas
Krauju krikštyti

Mano genties
Pirmajam pilkapy guli
Visi jauni,
Visi gražūs,
Su rūtom prie kepurų,
Susižiedavę su mirtimi.

Kas juos paguldė?
Kam juos užklojo
Ten,
Kur sauso šaltinio dugne
Plyšta žemės širdis...

Imk ir laikyki
Balto kaulo žvakidę –
Nekvėpuok... Neužpūski
Mėlyno lino liepsnos...

Dabar
Mano tautos
Paskutiniam pilkapy brinksta
Legendos grūdas,
Sėkla dainos,
Ir krauju krikštyti
Tampa vėl gyvybe.

1950

(Kazys Bradūnas, „Prie vieno stalo“, Vilnius: Vaga, 1990)

2. Remdamiesi romano ištrauka ir kultūrine patirtimi, pasvarstykite klausimu „Ar lengva būti savimi?“

Vincas Mykolaitis-Putinas

Altorių šešėly

(Ištrauka)

Jaunutis pirmametis klierikas Liudas Vasaris tuo metu nežinojo, bet gerai nujautė, kad tokios išpažintys, kaip jo paties ir kitų, tai anaipol nėra dvasinio tobulėjimo priemonė; kad po tais banaliais „sumelavau“, „snaudžiau“, „supykau“... slepiasi gili ir tamsi žmogaus dvasios bedugnė, kurioje glūdi didelių ateities ydų šaknys. Ir tikra puikybė, ir gobšumas, ir negailestingumas, ir nesusilaikymas, ir girtuoklystė, ir sukčiavimas, ir hipokrizija¹, ir kitų sielos puvenų mikrobai, kurie suklestės tik išėjus iš seminarijos, tik po dešimties ar dvidešimties kunigavimo metų, galbūt jau dabar, niekieno neužčiuopti, ima leisti pirmąsias šakneles. Seminarijos gyvenimo rutina taip puikiai jas apsaugoja nuo ravėtojo nagų.

Rekolekcijos² berods buvo skiriamos įeiti į save, pažinti save, pakontroliuoti savo kelią ir sąžinę. Tiesa, būdavo jose momentų, kuriais lyg kas prasiskleisdavo, lyg kas nušvisdavo. Bet tik momentų. Tuoju ir vėl minties ir sąžinės spindulys buvo sviedžiamas į išorę, į dogmą, į doktriną.

Liudas Vasaris, jau daug vėliau prisimindamas tas seminarijos rekolekcijas, stebėdavos, kaip maža jose būdavo dvasios šilumos, kaip jos būdavo nepsichologiškos ir nepedagogiškos. Visi apmąstymai, svarstymai ir sąžinės perkratymai eidavo dviejų polių, Dievo ir žmogaus, tarpusavio santykiavimo plotmėje. Dievas – begalinė gėrybė, tobulybė ir visų teigiamų atributų suma. Žmogus – begalinė mizerija³ ir visokių blogybių nešiotojas. Žmogus jau gema⁴ nuodėmę, jo prigimtis jau linkusi į nuodėmę, ir visas jo gyvenimas – tai begalinė nuodėmių virtinė. O tos nuodėmės didelės ir baisios! Vienai iš jų atpirkti būtų per maža visos amžinatvės kentėjimų. Liudui Vasariui jau po daugelio metų vis dar skambėdavo ausyse skurdus dvasios tėvo balsas, baigias tą nuodėmių baisumo meditaciją išpūdinga fraze: *Jaka procesja grzechów!*⁵ Ir jis puikiai atsimindavo, kad tuomet jam, pirmamečiui klierikui, visa ta meditacija buvo visiškai tuščia ir neįtikinanti pastanga. Jis jos niekaip neįstengė priderinti prie savęs ir prie tos padėties, kurioje jie visi buvo. Ir niekaip negalėjo atsiginti minties:

„Kam visa tai mums sakoma? Kas mes? Žmogžudžiai? plėšikai? paleistuviai? Ir kas tos per bjaurios nuodėmės, kuriomis mes Dievą taip baisiai užrūstinom?“

Tuščios jam buvo ir kitos tų rekolekcijų meditacijos apie atgailą, apie Dievo malonę, apie pragarą, skaistykla ir dangų. Tai buvo sausos doktrinos, neįstengę jų uždegti, pakelti nei paguosti kuo nors jiems

¹ Hipokrizija – veidmainystė, šventeiškumas.

² Rekolekcijos (lot. *recollectio* – susikaupimas) – dvasinės pratybos, intensyvios maldos ir susikaupimo laikas Katalikų Bažnyčioje.

³ Mizerija (nuo angl. *misery*) – čia nelaimių, menkumo ir netobulumo visuma.

⁴ Gema – gimsta.

⁵ *Jaka procesja grzechów!* (lenk.) – Kokia nuodėmių procesija!

tikrai prieinamu ir atitinkančiu jų sąžinę ir dvasią. Juk jie buvo visi tokie jaunučiai, turį daug norų, daug idealizmo, daug vilčių. Jie troško, kad ta juose pačiuose rusenanti ugnelė būtų įpučiama, jų pasitikėjimas savimi stiprinamas, jų gerosios, grynai žmogiškos ypatybės nurodomos ir auklėjamos. Vietoj viso to iš pirmųjų žingsnių jiems priešais ėjo rūsti ir šalta teologija ir rezonavimas⁶, vienus pavergdamas bedvasei rutinai, antrus vesdamas į moralinių kazusų⁷ ir sąžinės kančių klampynes, trečius priversdamas trauktis į savo individualybės lukštą ir ten slapta kurtis naujus ir svetimus kunigystei idealus. Ir tik nedaugeliui Dievo išrinktųjų ir globojamųjų buvo lemta išsaugoti gyvas tikėjimas ir uoli apaštalavimo dvasia.

Liudas Vasaris pirmaisiais klierikavimo metais aiškiai nesuvokė savo padėties, kaip ir jo draugų daugumas. Vieni dalykai jam patikdavo, kiti nepatikdavo, bet ir vienus, ir kitus jis priimdavo kaip gyvenimo būtinybę. Jis nieko čia nepadarys ir nieko kitaip nepakreips. Juoba kad kritikuoti vyresnieji⁸ buvo laikoma nuodėme. Ir koks pagaliau jo santykis su visu seminarijos gyvenimu ir koks svarbiausias jo paties, kaip klieriko, charakteristikos bruožas, jis nė pats nežinojo.

(Vincas Mykolaitis-Putinas, „Altorių šešėly“, Vilnius: Alma littera, 2011)

⁶ Rezonavimas (nuo angl. *reasoning*) – čia samprotavimas.

⁷ Moralinis kazusas – moraliniu požiūriu dviprasmiškas atvejis arba faktas, dviprasmiška situacija.

⁸ Vyresnieji – čia vyresniuosius.

